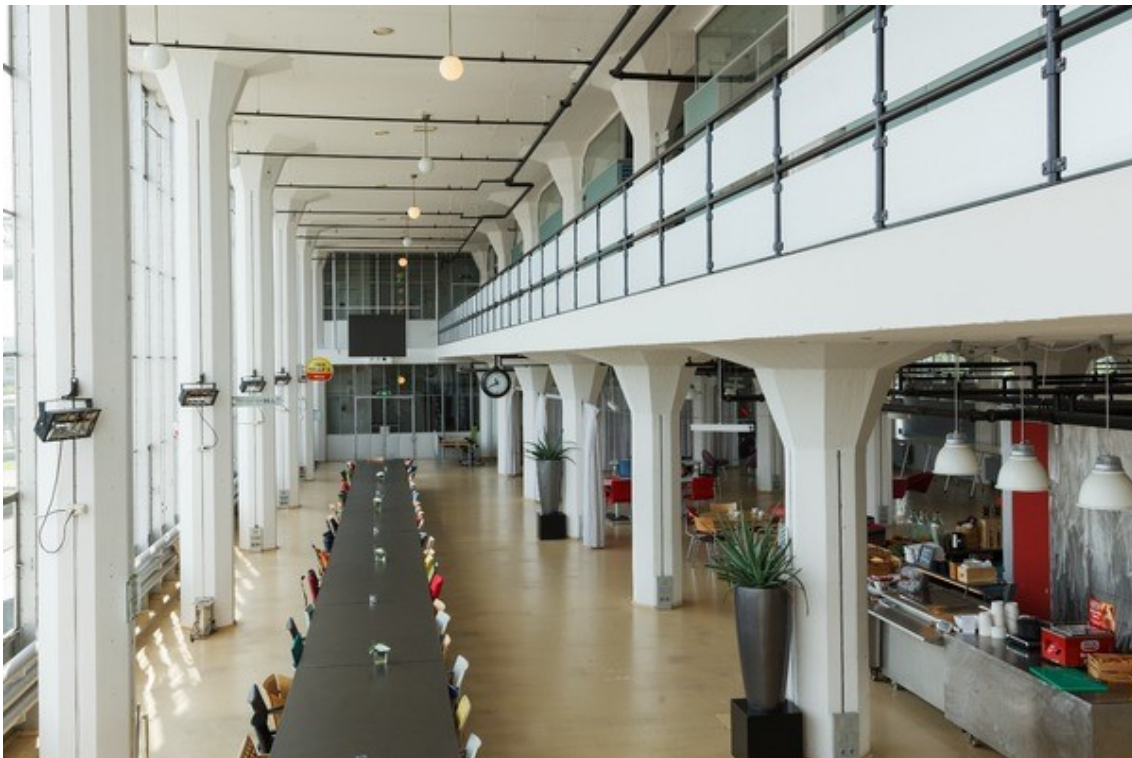

Stand van zaken monumentenbeleid

Herbestemming en authenticiteit, Van Nelle Fabriek Rotterdam, restaurant

Stand van zaken monumentenbeleid

Aanleiding

In het programmaplan 2017-2022 heeft het college gesteld dat de monumentale elementen binnen onze gemeente moeten worden bewaard voor toekomstige generaties; het college heeft gevraagd om een evaluatie van het beleid, omdat de beoordeling soms niet in de pas lijkt te lopen met de ervaring van de bewoners/eigenaren.

In 2010/2011 heeft de raad van de toenmalige nog niet gefuseerde gemeente Edam-Volendam het monumentenbeleid en de erfgoedverordening vastgesteld. Sindsdien zijn in totaal 156 gemeentelijke monumenten aangewezen. De ervaring tot nu toe is dat er bij de eigenaren van de monumenten een behoorlijk breed draagvlak bestaat. De frictie waarop wordt gedoeld betreft vooral een klein pandje aan het Noordeinde, dat in de loop der jaren in een zodanige staat van onderhoud terecht is gekomen dat in twijfel wordt getrokken of een monumentale status nog gerechtvaardigd is, en een pand aan het Dril, waarvan de monumentale status door de eigenaar wordt betwist.

Vooruitlopend op onderstaand stuk dient te worden opgemerkt dat destijds een weloverwogen keuze gemaakt is voor het door de raad vastgestelde beleid, de beleidsdoelstellingen en de systematiek, met inbegrip van de aanwijzingen als monument.

Aan de aanwijzingen is een zeer intensief en zorgvuldig inventarisatietraject voorafgegaan, bij de aanwijzingen zelf is een uitgebreide voorlichting-/inspraak-/zienswijze- en beroepsprocedure gevolgd.

Ten aanzien van beide boven genoemde panden geven de bestemmingsplanregels het college een wijzigingsbevoegdheid wanneer het (op basis van een contraexpertise) van mening is dat de cultuurhistorische waarden ter plekke geen bescherming meer behoeven.

Op eventuele andere mogelijkheden om de cultuurhistorische waarden op een plaats geen bescherming meer te bieden wordt later in dit stuk ingegaan.

Verantwoording

Om uitvoering te kunnen geven aan de tussentijdse evaluatie is gekozen voor een stuk dat beknopt en op hoofdlijnen ingaat op de huidige stand van zaken van het (ons) erfgoedbeleid, (recente) ontwikkelingen, waar we tegenaan lopen en hoe dingen kunnen worden opgelost, of doelstellingen zijn behaald en hoe we ons wensen voor te bereiden op de toekomst en de Omgevingswet. Hierbij zal ook worden ingegaan op het voormalige grondgebied van Zeevang en de kernwaarden van de organisatie.

Het voorstel voor de aangepaste erfgoedverordening zal in een apart advies aan het college en de raad worden voorgelegd.

Het stuk is ook ter lezing aangeboden aan de Welstands- en Monumentencommissie Edam-Volendam, opmerkingen zijn verwerkt.

Omdat er binnen het erfgoedveld voortdurend veel aan het veranderen is, is het verstandig om een bredere evaluatie en het formuleren van een nieuwe visie te laten plaatsvinden in het totstandkomingsproces van de omgevingsvisie. Daaraan wordt overigens reeds gewerkt.

Samenvatting

Het monumentenbeleid blijkt zijn belangrijkste doelstelling, namelijk het bewaren van het erfgoed voor toekomstige generaties, te behalen. In de afgelopen zijn diverse panden voor sloop behoed en is daarnaast in alle betreffende bouwplannen voldoende rekening gehouden met belangrijke monumentale waarden.

Het erfgoedveld is enorm in beweging; door de gemeente wordt goed ingespeeld op actuele ontwikkelingen.

Bij het formuleren van een nieuwe visie (Omgevingswet) zou een herbezinning aan de orde kunnen zijn, het nog eens onder de loep nemen van wat willen we waar beschermen en hoe doen we dat.

Hoe in de toekomst zal worden omgegaan met het erfgoed/ een nieuwe erfgoedvisie zal in de omgevingsvisie worden geborgd.

Toelichting en opzet

In 2010/2011 is in de gemeente Edam-Volendam, toen nog niet gefuseerd met de gemeente Zeevang, het monumentenbeleid en de erfgoedverordening vastgesteld. Het belangrijkste doel hiervan is en

was het beschermen van het erfgoed, de monumentale en cultuurhistorische waarden binnen de gemeente. Inmiddels wordt een aantal jaren gewerkt met het beleid en is dit vrijwel volledig vormgegeven in bestemmingsplannen; in deze notitie komen, beknopt en op hoofdlijnen, achtereenvolgens aan de orde:

- Inleiding;
- ontwikkeling;
- wat hebben we nu en hoe werkt het;
- zijn doelstellingen bereikt;
- resultaten en knelpunten;
- Erfgoedwet en Omgevingswet;
- kernwaarden;
- conclusie en aanbeveling.

Inleiding

De gemeente Edam-Volendam is trots op haar cultureel erfgoed. Cultureel erfgoed immers markeert en verbeeldt de historische ontwikkeling, de gebeurtenissen en de identiteit van een gebied en zijn inwoners. Cultureel erfgoed is niet alleen van groot belang vanwege zijn belevingswaarde (voor inwoners, bezoekers en toeristen) en economische waarde, maar ook is het zo dat cultureel erfgoed verbindt: bewoners aan een plek, en inwoners aan elkaar. Cultureel erfgoed vervult een belangrijke rol in de beleving van een gebied of plek; het is ons maatschappelijk kapitaal en is een van de belangrijkste pijlers van de ruimtelijke kwaliteit.

De 'monumentenzorg' heeft gaandeweg een grote ontwikkeling doorgemaakt. Toen men zich omstreeks 1900 begon te realiseren dat het van essentieel belang is bepaalde bouwwerken voor het nageslacht te bewaren, resulteerde dat in eerste instantie in een strak, misschien wel enigszins star beleid: panden die van waarde werden geacht werden aangewezen als monument; dan mocht er eigenlijk bijna niets meer veranderen. Deze benadering is al lang losgelaten. De afgelopen jaren heeft de zorg voor ons erfgoed een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt.

Ontwikkeling

Wet op de archeologische monumentenzorg

In september 2007 is de Wet op de archeologische monumentenzorg (de Wamz) in werking getreden. Hierdoor kon worden gewaarborgd dat bij ruimtelijke ontwikkelingen de archeologische waarden voldoende werden onderzocht en zo nodig veilig gesteld. De wet is opgegaan in de Monumentenwet en vanaf juli 2016 in de Erfgoedwet.

Beleidsbrief MoMo

In 2009 heeft minister Plasterk de 'Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg (MoMo)' geïntroduceerd, die steunde op drie pijlers: cultuurhistorische waarden meewegen in de ruimtelijke ordening; eenvoudiger regelgeving; ruimte voor herbestemming. Ook werd meer ingezet op een gebieds- in plaats van objectgerichte benadering en werd de focus verlegd van (star) behoud naar behoud door ontwikkeling.

Kiezen voor karakter

Dit beleidsstuk werd in 2011 gevolgd door 'Kiezen voor karakter', waarin de ingezette koers nog verder werd uitgewerkt. Steeds meer groeide het besef dat cultureel erfgoed, materieel maar ook immaterieel, van wezenlijk belang is, dat de waarde ervan moet worden ingezien en dat het moet worden beschermd en behoed voor teloorgang: erfgoed kan maar één keer verloren gaan, weg is weg. Ook begint men steeds meer te zien hoezeer deze 'materie' verweven is met andere beleidsvelden en eigenlijk aan bijna alle aspecten van de samenleving raakt.

Erfgoedwet en Omgevingswet

Zie pagina 8.

Erfgoed telt!

In 2017 en 2018 herijkt het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (hierna ministerie van OCW genoemd) het erfgoedbeleid, onder de naam 'Erfgoed Telt'. Op dit moment is sprake van een aantal grote ontwikkelingen binnen en buiten de erfgoedwereld (zoals leegstand en herbestemming, de Omgevingswet en de energietransitie). Het ministerie van OCW onderzoekt nu of deze

ontwikkelingen aanleiding geven tot aanpassing van het erfgoedbeleid. Het project Erfgoed Telt beschrijft de opbrengsten van de modernisering monumentenzorg en de nieuwe wegen die we met ons onroerend erfgoed zullen moeten inslaan. Verbinding met en input van allerlei andere hoeken van de samenleving en het kunstenveld wordt gezocht in deze.

Europees jaar van het cultureel erfgoed

Het jaar 2018 is uitgeroepen tot het Europees jaar van het cultureel erfgoed, waarbij duidelijk wordt dat men ook in Brussel en internationaal zich het belang van erfgoed realiseert. Hier speelt het thema verbinding een grote rol: men zoekt in de twaalf thema's ook echt naar in hoeverre het erfgoed Europa, en de verschillende landen van Europa, verbindt en wat het betekent voor de Europese identiteit.

Duurzaamheid

De steeds sterker wordende duurzaamheidsopgave en energietransitie speelt uiteraard ook een grote rol voor de monumentensector. Landelijk is er al veel onderzocht en geadviseerd; binnen de gemeente wordt veel aandacht geschonken aan actuele ontwikkelingen en mogelijkheden. Inter- en intragemeentelijk wordt afstemming gezocht over hoe het beste kan worden omgegaan met energiemaatregelen bij monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten (zoals bijvoorbeeld zonnepanelen en isolatie). Voor het plaatsen van zonnepanelen zijn criteria vastgesteld. Voor monumenten en binnen het beschermde stadsgezicht van Edam zijn die criteria tot nu toe beperkend. Van belang is daarvoor een stukje beleid te formuleren.

Samen met de gemeentes Waterland, Purmerend en Zaanstad doet de gemeente Edam-Volendam mee aan een pilot voor het uitbrengen van een gratis duurzaamheidsadvies voor eigenaren van rijks-, (provinciale) en gemeentelijke monumenten.

Regionale samenwerking

Door middel van netwerk-, actualiteiten- en kennisbijeenkomsten is er veel overleg en afstemming met andere gemeenten in de regio. Daarnaast wordt de gemeente op het gebied van landschap, erfgoed en cultuurhistorie vertegenwoordigd binnen de MRA.

Wat hebben we nu en hoe werkt het

Beschermingssystematiek (voormalige gemeente Edam-Volendam)

Op 12 oktober 2010 is in de voormalige gemeente Edam-Volendam de beleidsnota monumenten 'Bouwstenen voor een monumentenbeleid' vastgesteld, met uitzondering van één hoofdstuk; het vervangende hoofdstuk is vastgesteld op 25 oktober 2011.

Op 24 november 2011 is de 'Erfgoedverordening Edam-Volendam 2010' vastgesteld door de gemeenteraad.

Enerzijds werd hiermee uitvoering gegeven aan een opdracht van het rijk aan gemeentes om een erfgoedverordening op te stellen in het kader van decentralisatie (waarbij het rijk in advisering terugtrad en meer taken voor toetsing en advisering bij gemeentes legde), anderzijds gaf de raad hiermee vorm aan de wens het cultureel erfgoed binnen de gemeente beter te kunnen beschermen. Tot dan toe bezat de gemeente alleen Rijksmonumenten (175 in Edam en 3 in Volendam), een Rijksbeschermd Stadsgezicht en 12 provinciale monumenten. Gemeentelijke beschermingsinstrumenten waren er tot dan toe niet.

Gekozen werd voor de methode van het planologisch erfgoedregime, de manier om door middel van bestemmingsplannen cultureel erfgoed aan te wijzen en te beschermen: een zeer moderne en toekomstgerichte methode.

De technische constructie daarvan is dat de objecten door koppeling van de regels van het bestemmingsplan aan de erfgoedverordening en weergave daarvan op de verbeelding een dubbelbestemming krijgen. Er zijn voor monumenten twee beschermingsgradaties, n.l. de aanduiding karakteristiek waardevol bouwwerk en de aanduiding beeldbepalend bouwwerk. Omdat, vanwege de implementatie in bestemmingsplannen, sprake moet zijn van een hoge mate van objectiviteit is gekozen voor een waarderingssystematiek door middel van puntentoekenning. De redengevende omschrijvingen zijn derhalve vorm gegeven in formats. Hierin worden alle relevante en voorgeschreven vragen (architectuurhistorische criteria, stedenbouwkundige criteria en algemeen historische criteria) beantwoord en gekoppeld aan een 'score'.

De beschermingssystematiek was toen een nieuwe methode die heel goed inspeelde op actuele en toekomstige ontwikkelingen. Binnen de monumentenzorg was een verandering gaande die hierboven in de inleiding is beschreven.

De beschermingsmethode van het planologisch erfgoedregime sloot hier goed op aan en bood ook nog een aantal andere voordelen: de methodiek maakt een integrale bescherming mogelijk, en een

bescherming op maat. Gekozen is om bij de toen aan de orde zijnde actualisatie van de bestemmingsplannen deze systematiek te implementeren.

Met de kennis van nu kunnen we constateren dat de gemeente met deze methodiek een mooie voorsprong heeft genomen op de Omgevingswet, die borging van het cultureel erfgoed in omgevingsvisie en omgevingsplan voorschrijft.

De bouwregels in de bestemmingsplannen regelen in combinatie met de erfgoedverordening hoe de monumentale waarden bij ver- of nieuwbouw kunnen worden beschermd en gewaarborgd, waardoor steeds een bescherming op maat mogelijk is. Door de koppeling van de Erfgoedverordening aan de bestemmingsplannen krijgt het beleid handen en voeten.

De methode kent ook nadelen: de puntentelling wordt soms als star ervaren en de regeling als ingewikkeld. Een bestemmingsplanprocedure is niet zelden een tijdrovende en langdurige aangelegenheid: hierdoor stagneert dan ook de aanwijzing van de monumenten. De bezwaar- en beroepsprocedure voor het bestemmingsplan kan tijdrovend worden als daar ook de bezwaren van de monumenteneigenaren in moeten worden behandeld.

Er ontstaat frictie in de kennisgeving: worden alle eigenaren apart geïnformeerd of juist niet?

Aangezien de voorgenomen monumenten nu vrijwel allemaal zijn aangewezen, zijn deze perikelen in feite achter de rug.

Wel is het belangrijk om bij invoering van het omgevingsplan te kijken of deze registratie wordt gehandhaafd ofwel voor een andere systematiek wordt gekozen.

Beschermingssystematiek (voormalige gemeente Zeevang)

In de gemeente Zeevang is op 7 september 2010 de 'Erfgoedverordening 2010 gemeente Zeevang' vastgesteld. Daarnaast was er geen apart monumentenbeleid.

De gemeente Zeevang had 23 rijks- en 16 provinciale monumenten. In 2012 is het Schooltje van Dik Trom aanwezen als gemeentelijk monument. Het schooltje geniet bescherming op grond van de Erfgoedverordening 2010 gemeente Zeevang in combinatie met de Wabo en het Besluit omgevingsrecht.

In totaal heeft de gefuseerde gemeente nu 201 rijks-, 28 provinciale en 157 gemeentelijke monumenten, een rijksbeschermd stadsgezicht (Edam) en een cultuurhistorisch attentiegebied (Volendam). Daarnaast staat de Stelling van Amsterdam op de werelderfgoedlijst van de UNESCO.

De interesse ligt er om ook voor het gebied van de voormalige gemeente Zeevang wellicht nog nieuwe monumenten voor te dragen. De erfgoedverordening zal hierop worden aangepast.

Onderzocht moet worden welke beschermingssystematiek hiervoor het beste kan worden toegepast. Ook dit gebied heeft haar (ook en vooral landschappelijke) pareltjes.

Doelstellingen bereikt?

Erfgoedverordening vaststellen

In november 2011 is de 'Erfgoedverordening gemeente Edam-Volendam 2010' vastgesteld (de gemeente Zeevang heeft in september 2010 de 'Erfgoedverordening 2010 gemeente Zeevang' vastgesteld). In de erfgoedverordening wordt door een koppeling met bestemmingsplanregels de bescherming van monumenten geregeld. Tevens wordt geregeld hoe met wijzigingen aan een monument moet worden omgegaan. De beide erfgoedverordeningen zullen worden geharmoniseerd.

Subsidieverordening vaststellen

In 2013 is de Subsidieverordening gemeentelijke monumenten Edam-Volendam 2013 vastgesteld.

Hierin is ook de regeling voor het Sliekerfonds opgenomen. De verordening, inmiddels (na harmonisatie) 'Subsidieregeling gemeentelijke monumenten Edam-Volendam' regelt de subsidiemogelijkheden voor instandhoudingswerkzaamheden voor gemeentelijke monumenten en panden die oorspronkelijk op de van Sliekerlijst stonden. Deze panden worden alle aan dezelfde regeling onderworpen. Ook het gemeentelijke monument in Zeevang kan van deze regeling gebruik maken. Omdat de gemeente Zeevang geen subsidiemogelijkheden had, was die mogelijkheid er voorheen niet.

De 'pot' van de subsidiemiddelen wordt gevoed door de begrotingspost 'subsidie gemeentelijke monumenten' en door het legaat van van Slieker.

Vanaf 2013 tot heden zijn 24 aanvragen om subsidie gedaan. In 2 gevallen was de aanvraag niet ontvankelijk omdat de status van monument nog niet definitief was; bij alle ontvankelijke aanvragen is, met uitzondering van de lopende aanvragen, de subsidie verleend en vastgesteld. Van de subsidieregeling wordt steeds vaker gebruik gemaakt. In 2018 zijn tot nu toe 6 aanvragen binnengekomen. Afhankelijk van de subsidiabele bedragen wordt met een dergelijk aantal aanvragen het subsidieplafond snel bereikt.

Opstellen archeologiebeleid

Archeologie moet in bestemmingsplannen worden geregeld. In oktober 2015 is de 'Beleidsnota archeologie gemeente Edam-Volendam' vastgesteld en in 2005 de 'Beleidsnota archeologie gemeente Zeevang'.

Het voor de gehele gemeente in bestemmingsplannen vastgelegde archeologiebeleid vindt zijn grondslag in de Beleidsnota archeologie gemeente Edam-Volendam met de daarbij behorende archeologische beleidskaart, respectievelijk de Beleidsnota archeologie gemeente Zeevang. De beleidsnota's wijken nauwelijks van elkaar af. Het beleid is volledig vertaald naar de bestemmingsplannen, integratie van de beide nota's is niet nodig.

Gemeentelijke monumenten aanwijzen en beschermen

Tot nu toe zijn 156 panden of objecten aangewezen als gemeentelijk monument (61 monumenten in Volendam [bestemmingsplannen Oude Kom Volendam 2012, Kleiperk en Europaplein/Zeestraat e.o.] en 95 in Edam [Oorgat e.o., Lingerzijde/Doelenstraat, Beschermd Stadsgezicht]).

Ook is in Volendam een cultuurhistorisch attentiegebied (verdeeld in vijf deelgebieden, betreffende het Doolhof, Haven, Meerzijde, Zeekant en Aalstraat/ Zuideinde) aangewezen, wat op zich als gemeentelijk monument beschermd wordt.

In het kader van het 'bestemmingsplan Buitengebied 2016' is een inventarisatie gemaakt voor nieuwe monumenten. Dit zijn hoofdzakelijk stolpen.

Voor het wijzigen van een monument is meestal een omgevingsvergunning voor het onderdeel monument vereist. De vergunningsaanvraag wordt ter advisering voorgelegd aan de Welstands- en Monumentencommissie Edam-Volendam, die hem toetst aan de welstandsnota en de erfgoedverordening. In deze commissie zijn tenminste drie leden deskundig op het gebied van monumentenzorg.

Tussen 2012 en 2018 zijn gemeentebreed ruim 90 plannen behandeld voor het wijzigen van een monument waarbij het bij ongeveer de helft van de plannen om een gemeentelijk monument ging. In sommige gevallen adviseert de commissie meteen positief, ook komt het voor dat zij de architect vraagt bepaalde aanpassingen bij te stellen, zodat meer recht wordt gedaan aan monumentale of cultuurhistorische waarden.

Cultuurhistorische waarden meenemen in ruimtelijke plannen.

Dit is een wettelijke vereiste, ook ten aanzien van archeologie. Dit wordt breed gerealiseerd, mede door de gekozen beschermingssysteem. Archeologische waarden worden in de bestemmingsplannen geborgd.

Voorlichting en communicatie

De gemeente wil alle monumenten in de gemeente voorzien van een monumentenschildje, zodat ze ken- en herkenbaar worden voor inwoners, bezoekers en toeristen, en stelt de monumentenschildjes (ontwerp RCE en ANWB) kosteloos ter beschikking aan eigenaren/ bewoners. Het proces is in volle gang.

Momenteel wordt gewerkt aan een nieuwe invulling van de gemeentelijke website ten aanzien van de cultuurhistorie. Recent onderzoek heeft uitgewezen dat niet vaak gezocht wordt naar informatie daarover.

Het plan om een informatiebrochure te maken zal weer worden opgepakt.

Open Monumentendag

Aan de Open Monumentendag, 's lands grootste jaarlijkse culturele evenement, wordt door de gemeente meegedaan. In 2014 is een nieuw comité in het leven geroepen, bestaande uit een aantal vrijwilligers uit de kernen en de beleidsmedewerker monumenten. In 2016 en 2017 is ook Zeevang betrokken bij de Open Monumentendag. Dit wordt steeds meer vorm gegeven. Er is zeer actief geworven binnen het Zeevangse grondgebied hetgeen tot nu toe drie nieuwe leden voor het comité Open Monumentendag heeft opgeleverd. Er is sprake van een enthousiast team.

In dit kader is contact gelegd en verbinding gemaakt met de historische verenigingen binnen Zeevang (Middelie, Oosthuizen, Warder en Kwadijk); ook is er een Facebookpagina gemaakt.

Erfgoedinspectie

Tweejaarlijks wordt door de gemeente meegedaan aan de Monitor Erfgoedinspectie (uitgaande van het ministerie van OCW); deze maakt inzichtelijk hoe de gemeente op zich haar erfgoedtaken invult, maar ook hoe de uitvoering zich verhoudt tot die van andere gemeenten. Uit het laatste onderzoek

kwam naar voren dat de gemeente Edam-Volendam over het algemeen 'voldoet of overwegend voldoet aan de wettelijke eis en taken goed of voldoende invult'.

De monitor wordt steeds ter kennisname aan het college aangeboden.

Resultaten en knelpunten

De gedachte achter erfgoedbeleid en beschermingsmethodieken is zowel lokaal, landelijk als internationaal uiteraard het behouden van cultuurhistorische en monumentale waarden voor de huidige en toekomstige generaties. Cultuurhistorie vertelt ons veel over mensen, gebruiken, geschiedenis en ontwikkeling. Panden, objecten en structuren zijn meestal onlosmakelijk verbonden met (de identiteit van) bewoners. Cultureel erfgoed is een van de belangrijkste pijlers van de ruimtelijke kwaliteit en verbonden met economie, toerisme en cultuur.

In de praktijk is gebleken dat het beschermingsbeleid stevig en doeltreffend is. Een aantal markante voorbeelden hiervan zijn:

- het pand Dril 83 te Volendam. Dit pand was door verwaarlozing in een tamelijk slechte onderhoudsstaat terecht gekomen. Het pand wordt als 'representatief voorbeeld van eenvoudige, kleinschalige behuizing aan de rand van de vroegste kern van Volendam en van de historische ontwikkeling van de wooncultuur' beschermd als gemeentelijk monument met de status karakteristiek waardevol. Dit houdt in dat het niet gesloopt mag worden.

Voor dit pand is een bouwplan ontwikkeld, in nauw overleg met de Welstands- en Monumentencommissie, dat door het college is goedgekeurd. Om het pandje te kunnen behouden is er een verbinding gerealiseerd met een ander, er dichtbij staand, pand. Hoewel vrijwel alle niet meer te hergebruiken materialen moesten worden vervangen is het pandje uiteindelijk gerestaureerd en bewaard gebleven.

- Haringstraat 17 te Volendam. De eigenaar herbouwt uit liefde voor de historie en de cultuurhistorische ontwikkeling van Volendam een monument binnen de vastgestelde waardestelling.

- een pand in het Doolhof, Doolhof 65. Ook dit pand wordt met veel aandacht voor historie, functie en detail binnen de waardestelling herbouwd.

- Groenland 1 te Edam. Deze kerk wordt verbouwd tot woonhuis in een bijzonder project.

In al deze gevallen is sprake van een nauwe en constructieve samenwerking tussen eigenaar, gemeente, adviescommissie en architect.

Andersom kan er ook sprake zijn van een enkel geval waarbij de raad tijdens aanwijzing de mening was toegedaan dat het pand of het gebied moest worden beschermd, maar waarbij hij, door bijvoorbeeld voortschrijdend of veranderd inzicht, nu een ander standpunt wenst in te nemen. Dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn bij een of meer pandjes aan het Noordeinde (hieraan werd hierboven op pagina 1, onder 'aanleiding' reeds gerefereerd).

De raad kan in heroverweging nemen of hier nog steeds de zichtlijn, die door hoogbouw aanzienlijk is aangetast, beschermd moet worden en ervoor kiezen hiervoor de procedure te volgen.

Hiertoe bestaan in het bestemmingsplan in samenhang met de erfgoedverordening flexibiliteitsbepalingen: binnenplans een mogelijkheid tot afwijking en wijziging, en buitenplans de mogelijkheid van het projectafwijkingbesluit.

Tot nu toe kunnen we constateren dat voor de monumentenaanwijzing over het algemeen een goed draagvlak is. Zowel in Volendam (waarvan bovengenoemde voorbeelden mooie illustraties zijn), als in Edam: daar zijn ongeveer 100 monumenten aangewezen zonder noemenswaardige bezwaren, eigenaren zijn ingenomen met de monumentale status van hun pand. In Zeevang wordt met trots de monumentale status van het schooltje van Dik Trom gekoesterd.

Vaak heeft de reserve ten aanzien van een monumentenaanwijzing meer te maken met onbegrip en onduidelijkheid dan met daadwerkelijke problemen. Een goede communicatie in deze is belangrijk. Het is belangrijk dat eigenaren, architecten, ontwikkelaars en aannemers op een eenvoudige en doeltreffende manier informatie en advies kunnen krijgen over restauratie, onderhoud, financieringsregels, vergunningstelsels en andere procedures.

Erfgoedwet en Omgevingswet

Op 1 juli 2016 is de Erfgoedwet van kracht geworden. De wet bundelt 6 wetten en regelingen. De Erfgoedwet heeft de Monumentenwet 1988 vervangen waar het gaat om gebouwde monumenten en archeologie. Daarnaast gaat de Erfgoedwet ook over roerend erfgoed.

Naar verwachting in januari 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Het motto van deze wet is 'Ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit'. Met de Omgevingswet wil de overheid de regels voor ruimtelijke ontwikkeling vereenvoudigen en samenvoegen. De wet bundelt bijvoorbeeld 26 bestaande wetten voor onder meer bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. In de Omgevingswet/ omgevingsvisie zal het erfgoed een (steeds) grote(re) rol gaan spelen. De toekomstige Omgevingswet zal tot een meer ontwikkelingsgerichte manier van werken leiden, de omgeving van het monument wordt belangrijk. Alle overheden moeten een omgevingsvisie opstellen waar cultureel erfgoed een verplicht onderdeel van is.

Hieronder een korte schets van de essenties van de Omgevingswet ten opzichte van het erfgoed: De omgang met het cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving is geregeld in de Omgevingswet; de duiding van erfgoed en de zorg voor cultuurobjecten in overheidsbezit staat in de Erfgoedwet. In de Omgevingswet worden onder meer de volgende zaken ondergebracht: Vergunning (archeologische) rijksmonumenten; (aanwijzen) stads- en dorpsgezichten; aanstellen van een monumentencommissie; rekening houden met cultureel erfgoed bij een omgevingsplan; het aanwijzen van provinciale en gemeentelijke monumenten. Hieronder wordt e.e.a. schematisch weergegeven.

Kernwaarden

De visie op de huidige gemeentelijke organisatie wordt gekenmerkt door vier kernwaarden: verbinden, vertrouwen, wendbaar(heid) en leiderschap.

Erfgoed verbindt: bewoners, bezoekers en toeristen aan een plek, en inwoners aan elkaar. Het gezamenlijk genieten, het trots zijn op de omgeving, de uitstraling van erfgoed is het cement tussen de stenen van de ruimtelijke kwaliteit.

Het creëren van draagvlak is essentieel. Daarvoor is verbinding en vertrouwen nodig. Voorlichting en informatie, maar ook contact en overleg (verbinding) met eigenaren. Er is steeds minder afstand tussen de erfgoedsspecialist en de monumenteigenaar. Ook verbinding met andere beleidssectoren is essentieel.

Voor het goed omgaan met erfgoed is vertrouwen nodig: van eigenaren in eigen kennis en zorgvuldigheid en in die van de overheid, en in het feit dat de overheid regels zal toepassen waar

nodig en ruimte zal laten waar mogelijk. Anderzijds wil en mag de overheid ook vertrouwen hebben in de betrokkenheid van eigenaren en samenleving bij (de zorg voor) het erfgoed.

Wendbaarheid wordt vooral in de toekomstige Omgevingswet vorm gegeven: we gaan naar een uitnodigingspolitiek, en de bedoeling is dat de verbodscultuur verlaten gaat worden. Wendbaar zijn we overigens nu ook al; in het merendeel van gewenste ontwikkelingen denken we mee en proberen we kwaliteitverhogend bezig te zijn. Participatie en meedenken worden steeds belangrijker: om ontwikkelingen (bijv. herbestemmingen) mogelijk te maken is input van alle partijen vereist.

Leiderschap moet niet alleen worden betoond door de bevoegde overheid, maar ook door eigenaren: durf beslissingen te nemen en de touwtjes in handen te houden. Niet schromen initiatieven te ontplooien binnen het erfgoedveld (dit is ook in de geest van de Omgevingswet).

Conclusie en aanbeveling

Aan het in 2010/2011 ingezette beleid wordt stevig vormgegeven. Van de hierboven geformuleerde 7 doelstellingen zijn er 6 geheel en is er 1 gedeeltelijk behaald: aan deze laatste wordt volop gewerkt. De beschermingssystematiek is valide in het beschermen van erfgoed tegen sloop. Er wordt veel gedaan aan kennisvergroting en -verbreding, ook binnen regionale netwerken. Voor de frictiepunten is aandacht, zijn oplossingen mogelijk en worden deze gezocht.

De gemeente Edam-Volendam speelt in op actuele ontwikkelingen en de vele veranderingen binnen het erfgoedveld (zoals duurzaamheid en energietransitie, cultuurhistorie in de ruimtelijke ontwikkeling, ruimte voor herbestemming, de op handen zijnde Omgevingswet, ontwikkelingen binnen Europa, rijk en provincie en de vervaging van de grens tussen materieel en immaterieel erfgoed).

Landelijk en vergeleken met andere gemeentes scoort de gemeente goed en voldoende met betrekking tot uitvoering van erfgoedtaken.

Er zal uitvoering blijven worden gegeven aan het vigerende beleid; aandacht moet er zijn en is er voor verbeterpunten; het is belangrijk op de hoogte te blijven van en in te spelen op actualiteiten en ontwikkelingen; hoe in de toekomst zal worden omgegaan met het erfgoed/ een nieuwe erfgoedvisie zal in de omgevingsvisie worden geborgd.

Maart / april 2018